

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертації Чирви Олександра Васильовича
на тему «Розвиток системи непрямого оподаткування як механізм
забезпечення економічної безпеки України»,
представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 051 Економіка**

1. Актуальність теми дослідження.

Сьогодні проблема військової та економічної безпеки держави напряду пов'язана зі сплатою податків. Зараз, всі податкові надходження у повному обсязі з державного бюджету спрямовуються на фінансування Збройних сил України, на забезпечення нашої обороноздатності. Оскільки непрямі податків завжди становили і становлять вагомую найбільшу частку податкових надходжень державного бюджету, в середньому вони складають до 2/3 від усієї суми сплачених податків, то фінскальне значення розвитку системи непрямого оподаткування складно переоцінити. Враховуючи таку значущість для системи публічних фінансів України система непрямих податків має вагомий регулятивний потенціал. Адже, саме за допомогою цих податків шляхом варіювання їх елементами (база, ставки, платники, пільги) існує можливість формування справедливого розподілу податкового тягара між різними категоріями платників податків, що у кінцевому результаті підвищує ступінь довіри до податкової політики держави.

Українська система оподаткування на додаток до існуючих безпекових, військових обмежень перебуває під тиском глобалізаційних та демографічних тенденцій, які створюють ризики та загрози для її подальшого розвитку. При цьому, ці чинники можуть мати як позитивний вплив на розвиток системи оподаткування, так й негативний. Зокрема, з однієї сторони, глобалізація проявляється як в недоброзичливій податковій конкуренції між країнами, наданням платникам податків преференцій низькоподатковими юрисдикціями, але з іншої, ми бачимо масштабування тенденції багатосторонньої міжнародної кооперації в тому числі в контексті євроінтеграційних прагнень нашої держави. У звіті Єврокомісії щодо прогресу України в межах пакету розширення 2024 зазначається, що податкове законодавство в сфері непрямих податків в основному відповідає вимогам *acquis communautaire*, проте все ще існують напрями подальшої уніфікації.

Незважаючи на значну кількість робіт із цієї теми, проблема вдосконаленні механізму забезпечення економічної безпеки держави на основі системи непрямого оподаткування потребує подальших наукових

розвідок.

Враховуючи вищевикладене, дисертаційна робота Чирви О.В. є актуальною та має високе практичне значення.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами.

Актуальність дисертаційної роботи Чирви О.В. безпосередньо пов'язана з науково-дослідним напрямом кафедри економіки, підприємництва та бізнес-адміністрування Державного податкового університету, а саме, окремі положення і результати дисертаційної роботи використано в межах виконання науково-дослідної роботи кафедри економіки, підприємництва та бізнес-адміністрування Державного податкового університету за темою «Підприємництво в епоху глобальних трансформацій: виклики та перспективи розвитку» (державний реєстраційний номер №0119U000718), у межах якої автором обґрунтовано висновок, що структура податкових надходжень України в цілому відповідає світовій тенденції поширення ПДВ, а розробка податкової політики держави повинна ґрунтуватись на врахуванні адміністративного аспекту оподаткування.

3. Особистий внесок дисертанта. Дисертаційна робота є самостійною науковою працею. Наукові положення, практичні рекомендації, висновки та пропозиції, винесені на захист роботи, є отриманими автором самостійно. Особистий внесок автора у наукових працях, опублікованих у співавторстві, зазначається у списку публікацій здобувача.

4. Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів та запропонованих автором рішень, висновків, рекомендацій. Достовірність результатів та обґрунтованість висновків, які захищаються забезпечується використанням синтезу сучасних наукових розробок вітчизняних та зарубіжних вчених з питань теорії і практики оподаткування та економічної безпеки держави. Достовірність досліджень та отриманих результатів обумовлюється належною інформаційною базою, а саме, нормативно-правові та законодавчі акти України, Ради ЄС, країн ЄС, ОЕСР та інших країн, що регулюють питання безпеки і податкової політики держави; статистичні дані Міністерства фінансів України, Міністерства економіки України, Державної податкової служби, Державної митної служби, Державної служби статистики, Національного банку України; бази податкових даних ЄС, ОЕСР, МВФ, Світового банку..

Дисертаційна робота виконана здобувачем особисто, містить наукові положення та нові наукові результати, що характеризуються як науково значимі з огляду на потреби теорії та практики за спеціальністю 051

«Економіка».

Цінність дисертаційної роботи полягає у розробці теоретико-методичних підходів до вдосконалення механізму забезпечення економічної безпеки держави на основі системи непрямого оподаткування. Зміст ключових результатів дослідження, сформульованим автором особисто, полягає у такому:

- розроблено модель архітектури податкових даних на основі моделі ОЕСР «Цифрова податкова адміністрація 3.0», що пов'язує податкові дані макро та мікрорівня. Її застосування дозволяє вирішувати прикладні завдання у сфері прогнозування макроекономічних параметрів вітчизняної економіки, а також податкової політики держави, зокрема, надає можливість здійснювати оцінку параметрів розподілу податкового навантаження на основі методології Національних рахунків розподілу доходів (DINA), що сприяє підвищенню економічної безпеки держави;
- удосконалено методологію оцінки конкурентоспроможності податкових систем, що використовується для визначення Міжнародного індексу податкової конкурентоспроможності (International Tax Competitiveness Index), шляхом її доповнення додатковими показниками, що характеризують функціонування системи непрямого оподаткування. Отримані результати аналізу дозволяють бачити переваги і слабкі місця вітчизняної системи непрямого оподаткування, які потрібно усувати у процесі її подальшого вдосконалення і приведення до оптимальних кондицій;
- набули подальшого розвитку теоретико-методологічні підходи, що характеризують взаємозв'язок багаторівневої ієрархічної структури економічної безпеки держави і регулюючої функції непрямих податків; представлення ключових структурних диспропорцій у системі непрямого оподаткування, які полягають у переважанні оподаткування імпорту як бази оподаткування податків на споживання; підхід до оцінювання ефекту впливу приєднання до ЄС на розвиток системи непрямого оподаткування, на основі якого показано, що вступ до ЄС призводить до помірного зростання ПДВ, зменшення митних платежів та помірного зменшення акцизів як частки ВВП країни. Поряд з цим відбувається стабілізація сукупного рівня податкового навантаження і його поступова конвергенція.

5. Наукове та практичне значення отриманих результатів полягає у розробці рекомендацій, які спрямовані на удосконалення науково-

методичних підходів і практичних рекомендацій щодо вдосконалення системи непрямого оподаткування України з метою забезпечення економічної безпеки держави. Зокрема, авторські розробки надають можливості їх практичної реалізації в ході подальшого вдосконалення системи непрямого оподаткування України як механізму забезпечення економічної безпеки держави. Окремі результати дисертаційного дослідження віднайшли використання у практичній діяльності незалежної неурядової організації GROWFORD Institute, яка здійснює дослідження у сфері економіки та фінансів. Аналітичні матеріали і пропозиції автора були використані при підготовці аналітичних записок для Міністерства фінансів України та Комітету Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики (довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження вих. № 28/08-01 від 28.08.2024).

6. Повнота опублікованих результатів дисертації. Основні наукові положення, практичні рекомендації, висновки, пропозиції автора за результатами дослідження, які засвідчують науковість та апробацію і відображаються в наукових працях і додаткових матеріалах опублікованих у **12** наукових працях загальним обсягом **4,5** д. а. (**3,0** д. а. належить особисто автору), а саме: **5** статей опубліковані у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України, **2** з яких – у співавторстві, **6** тез доповідей опубліковані у збірках за результатами роботи міжнародних та всеукраїнських конференцій, **1** публікація у колективній монографії.

Статті у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України

1. Швабій К., Чирва О. Новітні тенденції розвитку системи непрямого оподаткування в Україні // *Проблеми і перспективи економіки та управління*, 2022. № 3(31). С. 11-18. 0,5 д.а. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-3\(31\)-150-162](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-3(31)-150-162) (автором досліджено та визначено основні тенденції розвитку системи непрямого оподаткування в Україні).

2. Швабій К., Чирва О. Ідентифікація поведінкової реакції на зміни оподаткування трудових доходів населення України // *Світ фінансів*, 2023. Випуск 4. С. 22-40. 1 д.а. DOI: <https://doi.org/10.35774/sf2023.04.022> (автором визначено підходи до ідентифікації реакції платників податків на зміни в оподаткуванні).

3. Чирва О. Конкурентоспроможність податкової системи України як основа економічної безпеки держави // *Acta Academiae Beregsasiensis*.

Economics, 2024. №7. С. 265-274. 0,5 д.а. DOI: <https://doi.org/10.58423/2786-6742/2024-7-265-274>

4. Чирва О. Макроекономічні умови формування системи непрямого оподаткування в Україні // *Проблеми і перспективи економіки та управління*, 2025. № 1(41). С. 456–464. 0,4 д.а. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2025-1\(41\)-456-464](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2025-1(41)-456-464)

5. Чирва О. Оцінка фіскальної ефективності ПДВ як критерій стійкості державного бюджету // *Український економічний часопис*, 2025. Випуск №9. С. 157-161. 0,5 д.а.

Матеріали наукових конференцій:

6. Чирва О. Тенденції реформування ПДВ у країнах ЄС / Трансформація фіскальної політики в умовах євроінтеграції [Електронне видання] : збірник матеріалів XIV Міжнародної науково-практичної конференції, Ірпінь, 8 грудня 2023 р. (м. Ірпінь, Державний податковий університет, 2024). С. 176-178. 0,1 д.а.

7. Чирва О. Тенденції розвитку системи непрямого оподаткування у країнах-членах ЄС / Фінансово-бюджетна політика в умовах воєнного стану [Електронне видання] : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, Ірпінь, 17-18 квітня 2024 р. (м. Київ, Державний торговельно-економічний університет, 2024). С. 203-205. 0,1 д.а.

8. Чирва О. Актуальні проблеми вдосконалення податкової системи України. ДПУ / Економічні перспективи підприємництва: виклики воєнного часу та повоєнної відбудови [Електронне видання] : збірник матеріалів VII Міжнародної науково-практичної конференції, 31 травня 2024 р. (м. Ірпінь, Державний податковий університет, ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», 2024). С. 347–349. 0,1 д.а.

9. Швабій К., Чирва О. Підвищення якості рішень в сфері податкової політики держави / Трансформація фіскальної політики в умовах євроінтеграції [Електронне видання] : збірник матеріалів XV Міжнародної науково-практичної конференції, 22 листопада 2024 року. Частина 1. (м. Ірпінь, Державний податковий університет, 2024). С. 217-219. 0,1 д.а. (автором запропоновано підходи до інформаційно-аналітичного забезпечення рішень в сфері оподаткування).

10. Чирва О.В. Методологія оцінки конкурентоспроможності оподаткування споживання / «Сучасна фінансова політика України: проблеми та перспективи» [Текст]: матеріали XII Всеукраїнської науково-практичної конференції, 12 грудня 2024 р. (м. Київ, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 2024). С. 108-110. 0,1 д.а.

11. Чирва О.В. Фіскальна ефективність ПДВ як критерій стійкості державного бюджету / «Синергетичні драйвери розвитку обліку, податкового аудиту та бізнес аналітики» [Електронне видання]: збірник тез за матеріалами IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 6 травня 2025 р. (м. Ірпінь : Державний податковий університет, 2025). С. 376-379. 0,1 д.а.

Монографії, опубліковані за рішенням Вченої ради ЗВО (наукової установи)

12. Швабій К., Кошук Т., Чирва О. Теоретичні засади і світовий досвід оподаткування домогосподарств // Фінансово-облікова політика України в умовах європейської інтеграції : нові можливості та перспективи : монографія за заг. ред. Л.П. Сідельникової. (Херсон : Книжкове видавництво ФОП Вишемирський В.С., 2024). С. 45-64. 1 д.а. (автором проаналізовано статус домогосподарства як платників податків).

Характеристика особистості здобувача. Чирва Олександр Васильович народився 28 березня 1988 року в м. Миргород, Полтавської області.

Освіта - повна вища.

Протягом 2005 - 2010рр. здобував вищу освіту у Київському національному економічному університеті імені В. Гетьмана, за спеціальністю «Міжнародна економіка та менеджмент» і наприкінці навчання отримав кваліфікацію магістра з міжнародної економіки. У 2013 році закінчив заочне навчання у Національній академії державного управління при Президенті України Харківського регіонального інституту державного управління і отримав кваліфікацію магістра за напрямом «державне управління».

У 2021 році вступив до аспірантури Державного податкового університету за спеціальністю 051 «Економіка» на заочну форму навчання.

У тому ж році Вченою радою Державного податкового університету науковим керівником аспіранта Чирва О.В. було призначено професора, д.е.н., професора кафедри адміністрування податків Швабій К.І., та затверджено тему дисертаційного дослідження «Розвиток системи непрямого оподаткування як механізм забезпечення економічної безпеки України».

Під час навчання в аспірантурі Чирва О.В. в повному обсязі виконав освітню складову, склав всі передбачені освітньо-науковою програмою екзамени, заліки, пройшов практичну, педагогічну підготовку та склав комплексний підсумковий іспит з фаху з оцінкою «добре». Термін навчання в аспірантурі 01.10. 2021 – 01.10.2025 рр.

Володіє двома мовами: українська - вільно, англійська - вище середнього.

Має 12 наукових праць за темою дисертаційного дослідження, з них:

5 наукових статей у наукових фахових виданнях України;

7 публікації в інших виданнях.

Трудова діяльність:

- 10.2010 – старший державний податковий інспектор у ДПІ у Шевченківському районі м. Києва, управління реєстрації та обліку платників податків;
- 01.2011 – старший державний податковий інспектор у ДПІ у Шевченківському районі м. Києва, управління оподаткування юридичних осіб;
- 03.2012 – головний державний податковий інспектор у ДПІ у Шевченківському районі м. Києва, управління оподаткування юридичних осіб;
- 07.2012 – старший державний податковий інспектор у ДПІ у Шевченківському районі м. Києва, управління інформатизації та обліку платників податків;
- 07.2014 – головний державний ревізор-інспектор у ДПІ у Шевченківському районі м. Києва, управління податкового аудиту;
- 05.2015 – головний державний інспектор відділу координації та аналітичної роботи з ПДВ управління оподаткування юридичних осіб ДПІ у Печерському районі ГУ ДФС у м. Києві;
- 12.2015 – заступник начальника відділу у ДПІ у Печерському районі ГУ ДФС у м. Києві;
- 12.2016 – начальник відділу у ДПІ у Оболонському районі ГУ ДФС у м. Києві управління податків і зборів з фізичних осіб;
- 04.2017 – заступник начальника відділу у ГУ ДФС у м. Києві;
- 06.2017 – головний державний ревізор-інспектор ДФСУ Департаменту моніторингу доходів та обліково-звітних систем;
- 06.2018 – начальник відділу ДФСУ Департаменту моніторингу доходів та обліково-звітних систем;
- 03.2019 – заступник начальника управління-начальник відділу ДФСУ Департаменту моніторингу ризикових операцій;
- 09.2019 – заступник начальника управління-начальник відділу підготовки матеріалів та моніторингу прийнятих рішень управління організації моніторингу податкових ризиків Департаменту моніторингу ризикових операцій та доходів ДПС;
- 12.2019 – заступник начальника управління-начальник відділу аналітичної роботи управління організації роботи автоматизованого моніторингу Департаменту податкового моніторингу ДПС;
- 06.2020 – заступник начальника відділу методології виявлення і аналізу податкових ризиків управління моніторингу податкових ризиків Департаменту податкового адміністрування ДПС;
- 03.2021 – заступник начальника відділу виявлення та аналізу податкових ризиків управління моніторингу податкових ризиків Департаменту управління ризиками;
- 07.2021 – заступник начальника відділу методології визначення податкових ризиків управління автоматизованого моніторингу ризикових операцій Департаменту управління ризиками ДПС;

• 06.2022 - дотепер – начальник відділу роботи з виявлення ризикових операцій управління моніторингу ризикових операцій Департаменту управління ризиками ДПС.

8. Оцінка мови та стилю дисертації

Наукова праця Чирви О.В. є дисертаційним дослідженням, виконаним українською мовою згідно з усіма вимогами наукового стилю. Зміст роботи викладено логічно та послідовно, а результати дослідження наочно представлені за допомогою рисунків і таблиць, що полегшує сприйняття інформації. Дисертація має стандартну структуру, включаючи вступ, три розділи, висновки, бібліографію та додатки. Загальні та проміжні висновки є глибокими, містять чітке формулювання отриманих результатів та їхнє практичне значення для суб'єктів господарювання. Список використаних джерел оформлено відповідно до ДСТУ.

9. Загальний висновок

Дисертаційна робота Чирви Олександра Васильовича на тему «Розвиток системи непрямого оподаткування як механізм забезпечення економічної безпеки держави» є оригінальним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, що стосується актуальної проблематики і містить оригінальні підходи до розв'язання теоретичних та практичних завдань щодо подальшого вдосконалення вітчизняної системи непрямого оподаткування як механізму забезпечення економічної безпеки держави.

Основні положення, висновки та рекомендації дисертації містять елементи наукової новизни, є повністю обґрунтовані та аргументовані і отримали необхідну апробацію на науково-практичних конференціях. У 12 публікаціях здобувача знайшли відображення всі положення дисертаційної роботи. З них 5 відповідають пп. 8-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ від 12 січня 2022 р. № 44. Зміст дисертації відповідає визначеній меті, поставлені здобувачем наукові задачі вирішені повністю. Результати дослідження, висновки та рекомендації мають наукову новизну, теоретичне і практичне значення. Наукові публікації здобувача достатньо повно розкривають зміст проведеного дослідження, їх обсяг та кількість відповідають вимогам МОН України.

За актуальністю, науковим рівнем, практичною цінністю отриманих результатів дисертаційна робота Чирви О.В. на тему «Розвиток системи непрямого оподаткування як механізм забезпечення економічної безпеки держави» повністю відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки

України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації від 12.01.2017 р. № 40 та Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку присуд ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії від 12.01.2022 р. № 44. З урахуванням змісту дисертації, а також зважаючи на професійні якості здобувача Чирви Олександра Васильовича, дисертаційна робота рекомендується для подання до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 051 Економіка.

Головуючий на засіданні:

**Доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри управління та бізнес-
адміністрування Факультету
податкової справи, обліку та аудиту
Державного податкового університету**

СЛЮСАРЕВА Л.В.